

غلامحسین بیگدلی

شهریار نامه مختاری غزنوی

شود در وصف تو عاجز شود، در نعت تو مضطر
شود در مدح تو خیره چنان کز شعر من حیران
یکی فردوسی طوسی، دوم مختاری غزنوی
سوم فخری گرگانی، چهارم شاعر شروران
فریدالدین احوّل اسفرائینی

حکیم ابو عمر بهاء‌الدین عثمان بن عمر بن مختاری غزنوی از گویندگان توانا و حماسه‌سرایان زبردست نیمهٔ آخر سدهٔ یازدهم و نخستین نیمهٔ سدهٔ دوازدهم میلادی میباشد. زادروز او را در میان سالهای ۱۰۶۵-۱۰۷۷ و مرگ او را بین سالهای ۱۱۱۸-۱۱۵۴ میلادی یادداشت کرده‌اند^۱. مختاری از معاصرین ابوالفرج رونی، راشدی غزنوی، عطاء بن یعقوب، مسعود سعد سلمان و حکیم سنائی بوده. نخست از شعرای بقایای دربار غزنوی بوده، لیکن از دربار غزنوی دور شده و به نزد معزالدین ارسلان شاه قاوردی آمده در دربار سلاجقه کرمان روزگار گذرانده است.

چنانکه از ابیات زبرین فریدالدین احوّل اسفرائینی شاعر شناخته شدهٔ سدهٔ چهاردهم میلادی نیز برمیآید مختاری از گویندگان توانائی بشمار میرود که میشود نام او را در ردیف فردوسی طوسی، فخرالدین اسعد گرگانی و خاقانی شروانی برد.

از مختاری میراث ادبی شایانی باقی مانده است. وی در سرودن غزل، قصیده، رباعی، قطعه، ترکیبات و مثنوی استاد بوده است. لیکن بیشتر بقصیده سرائی و مثنوی گوئی گرایش نموده و در میراث ادبی وی قصائد و مثنویاتش بر دیگر انواع شعر وی برتری دارد. شاعر چند تن از فرمانروایان، سران، سروران و سرشناسان دوران خود را مدح گفته و با نیروی اعجاز کلام خود بنام آنان جاودانی بخشیده است. از ممدوحین سرشناخته مختاری میتوان نامهای علاءالدوله مسعود بن ابراهیم غزنوی / ایام سلطنت ۱۰۹۸/۵-

۱۱۴/۵ م / نام برد که شاعر مثنوی "شهریارنامه" خود را بنام وی ساخته است. ممدوحین دیگرش عبارتند از ابوالملوک ارسلان بن مسعود غزنوی / غزنوی / ایام سلطنت ۱۱۱۵/۶ - ۱۱۱۸/۹ م / ، برادر وی یمین الدوله بهرام شاه غزنوی / ایام سلطنت ۱۱۱۸/۹ - ۱۱۵۳/۴ م ۹ ، معزالدین ارسلان شاه قاوردی ۱۱۰۱/۱۲ - ۱۱۴۳/۴ م / ، از سلاجقه کرمان عضدالدوله معزالدین ارسلان شاه قاوردی ۱۱۰۱/۱۲ - ۱۱۴۳/۴ م / ، از سلاجقه کرمان ، عضدالدوله معیت الدین فناخسروئی ، امیر تاج الدین نصر بن خلف ملک سیستان ، یمین الدوله امیر اسمعیل گیلکی ملک طبرستان که مختاری مثنوی "هنرنامه یمینی" خود را بنام این فرمانروا ساخته است و دیگران خوشبختانه بیشتر آثار مختاری از گزند حوادث روزگار مصون مانده، تخمیناً صحیح و سالم بدوران ما رسیده است. چنانکه دانشمند محقق معاصر ایران استاد جلال الدین همایی با آنچه که دسترسی داشته‌اند گردآوری و تدوین نموده و کتابی حجیم در ۹۴۶ صفحه بنام "دیوان عثمان مختاری" آماده ساخته و در سال ۱۳۴۱ خورشیدی در تهران نشر نموده است.

استاد جلال الدین همایی مقدمه مبسوطی باین دیوان نگاشته‌اند که داخل دیوان نیست و از طرف "بنگاه ترجمه و نشر کتاب" چاپ جداگانه این مقدمه وعده داده شده است. این مقدمه هنوز بدست ما نرسیده است. ولی به تحقیق در آنجا از طرف استاد همایی شرح جامع و ارزنده در باره زندگینامه، آثار، ویژه‌گیهای هنری، کیفیت و چگونگی تدوین و گردآوری میراث ادبی شاعر، اسامی و شرح حال ممدوحین و معاصرین سرشناخته وی و غیره مطالبی مبسوط، دقیق و سودمند گردآوری و درج شده است. بدین مناسبت ما در این مقدمه مختصر دیگر در باره زندگینامه و تحلیل آثار ادبی شاعر غور و بحث نمیکنیم زیرا که این کار شده است و مسلماً نیز به نحو شایسته و احسن و اکمل هم شده است، آنچه که از میراث ادبی مختاری غزنوی مورد دقت و توجه خاص ما است، مثنوی "شهریارنامه" وی میباشد، زیرا بطوریکه اسناد همایی در دیوان ترتیبی خودشان که محصول زحمات و تدارکات چهل ساله ایشان میباشد بکرات و با تأسف فراوان ذکر نموده‌اند که، ایشان جز مقداری اندک از ابیات این مثنوی را که از آثار حماسی ممتاز بی‌شمار است در دست نداشته‌اند. در دیوانی هم که ترتیب داده‌اند فقط همان مقدار دست‌آورده موجود را داخل نموده‌اند.

عثمان مختاری این داستان حماسی خود را معاقب داستانهای "شاهنامه" فردوسی طوسی، "گرشاسپنامه" اسدی طوسی، "برزونامه" عطاء بن یعقوب کاتب متخلص بعطائی و امثال آنها در ظرف سه سال برشته، نظم درآورده است و اثر را بمسعود ۱۱۱ / دوره سلطنت ۱۱۱۴ - ۱۰۹۹ م / از خاندان غزنوی اتحاف نموده است. بطوریکه در اینخصوص خود شاعر فرماید:

بسر شد کنون "نامه" شهریار" بنوفیق یزدان پروردگار
چه فرمودیم داستانی بگوی بگفتم باقبال فرهنگ جوی
سه سال اندرین رنج برداشتم سخن آنچه بد هیچ نگذاشتم
بنظم آوریدم باقبال شاه شه شهریاران و ظل آله
که تاجت فروزنده چون هور باد ز تیغ جهان جمله پرنرو باد
گل باغ بستان محمودشاه جهانجوی بخشنده مسعود شاه
چو مختاری آن بارور داستان بنام تو گفت ای شه راستان ۳

که از اشعار بالا موضوع داستان، مدت زمانیکه برای سرودن آن مصروف گردیده نام مدوح و شاعر، همه معین میگردد. ما هم با این فکر استاد جلال الدین همائی هماهنگیم که داستان "شهریارنامه" مختاری در واقع دنباله‌های همان داستان "برزونامه" عطاء بن یعقوب متخلص به عطائی میباشد و در این نسخه دستنویس موجود در اختیار ما نیز هر دو داستان یکجا میباشند.

استاد همائی که با اهمیت و ارزش این حماسه کم نظیر توجه جدی داشته، فراوان کوششها نموده‌اند که آن را یکجا بدست آورده داخل کلیات عثمان مختاری نمایند. لیکن متأسفانه باین آرزوی نجیب و میهن پرستانه خود نائل نگردیده، از مثنوی "شهریارنامه" فقط ۹۲۵ بیت بدست آورده و داخل "دیوان عثمان مختاری" نموده‌اند. این مقدار را هم ۵۴ بیت بوسیله استاد فقید سعید نفیسی و ۸۷۱ بیت از کتابخانه موزه بریتانیا (بریتش میوزیم) بدست آورده‌اند که در برابر پنجهزار و یکصد و هشتاد و پنج بیت موجود مثنوی "شهریارنامه" که هم‌اکنون در اختیار ما است البته که مقدار جزئی است. ولی در هر صورت برای نخستین گام کار بزرگیست و نیروی تکان دهنده است و خود این کار برای پیدا شدن تمامی مثنوی مزبور راه باز کرده است. زیرا اگر استاد همائی این کار

نیک را آغاز نمیفرمودند و زمان آن را نمیخواندیم به تحقیق در صدد جستجو و پیدا کردن "شهریارنامه" نمیافتادیم و شاید هم اثر باز مدت مدیدی در گوشه فراموشی افتاده و گمنام میماند.

استاد همائی در باره کوششهای پیگیر و فراوان خود برای یکجا بدست آوردن "شهریارنامه" مینویسند: "از آن روزگار که راقم سطور با دیوان "حکیم عثمان مختاری" آشنا شد و در جزو آثار نامدارش اسم مثنوی "شهریارنامه" را شنیده بودم در سراسر اینمدت که علیالتحقیق از چهل سال افزونتر بود، همه وقت در جستجوی آن مثنوی که یکی از منظومه‌های داستان معروف قدیم و تالی شاهنامه فردوسی . . . بود و غیر از نمونه سیزده بیت آن را که در فهرست "ریو" بمناسبت معرفی نسخه خطی آن در کتابخانهی موزه بریتانیا نقل کرده است و نیز غیر از پنجاه چهار بیت دیگر که آن را جناب فاضل محقق آقای سعید نفیسی استاد دانشگاه سلمه‌الله وزاده توفیقا از روی یک نسخه خطی مجهول‌الاثر برای خود نوشته بودند . . . هیچ اثر دیگر از آن منظومه نیافته بودم. چنانکه نسخه کامل صحیح آن را هم تا امروز ندیده‌ام و این حسرت و افسوس نه تنها نصیب این بنده است، که دیگر کسانی هم که با من در سودای بحث و پی‌جویی اینگونه آثار شریک و دمسازند همه در این محرومی و دریغای با من همدستان و هم‌آوازند." ۴.

از سطور بالا نیک پیداست که استاد جلال‌الدین همائی با چه اشتیاق و شیفتگی بی‌پایان چقدر زحمت کشیده‌اند و برای بدست آوردن نسخه کامل "شهریارنامه" تحمل چه مشقات فراوانی را نموده‌اند. لیکن آنهمه کاوشها و تلاشهای فراوان ایشان متأسفانه نتیجه مطلوب را نداده است.

استاد همائی که در این باره از دانشمندان و پژوهندگان بسیاری بهکرات استمداد طلبیده و یاری و یآوری خواسته‌اند مینویسند: ". . . در میان فضلاء و محققان تنها همان آقای سعید نفیسی بما اطلاع دادند که در چندین سال قبل مرحوم پروفیسور چایکین وابسته فرهنگساز روسیه آن زمان یگانه نسخه کامل مثنوی "شهریارنامه" را که باظهار معظم‌الیه نسخه بسیار قدیم بقطع وزیر و قطعاً متجاوز از ده‌هزار بیت بوده است از کتاب‌فروشان تهران خریداری کرده و آن را بروسیه برده است." ۵.

قبل از هر چیز ما در اینجا کمی حاشیه رفته بروان پاک، هوشیاری، دقت و مراقبت همه‌جانبه و بمعلومات و آگاهی دقیق و وسیع استاد بزرگوار دانشمند فقط و علامه^۵ دوران شادروان سعید نفیسی از ته قلب درود میفرستیم و در برابر آنهمه بیداری و بینائی سر تعظیم و تکریم فرود می‌آوریم که تا این اندازه مواظب جریان ادبی کشور بوده و هرگونه تبدلات را مدنظر و زیر مراقبت کامل داشته است. بله جریان همینطور بوده است که استاد سعید نفیسی فرموده‌اند که ما در این باره ایضاح مبسوط خواهیم داد.

استاد همائی هنگامیکه در صدد طبع و نشر دیوان "عثمان مختاری" برآمده‌اند بار دیگر تجسس بسیار بعمل آورده‌اند که، شاید نسخهت کامل این منظومه را که بزرگترین اثر حماسی عثمان مختاریست بدست آورده داخل کلیات نمایند. چنانکه خودشان مینویسند: "وقتیکه در صدد طبع دیوان مختاری برآمدم قهرا" علاقه قلبی و داعیه باطنی من در جستجوی نسخه "شهریارنامه" شدیدتر و جزیمت بر فحوص و بحث موکدتر گردید. این بود که علاوه بر تجسس و استکشاف بلیغ در کتب‌خانه‌های داخل کشور نمودم و شوربختی از آنهمه رنج نتیجه حاصل نشد و اثری از آن منظومه بدست نیامد. هم از اداره کل انتشارات و روابط دانشگاهی و دبیرخانه دانشگاه درخواست کردم تا با کتابخانه‌های خارج از کشور بویژه مملکت شوروی و انگلستان که نوادر و نفایس نسخ فارسی را بیش از همه‌جا دارند مکاتبه و درخواست نسخه عکسی گردد" ۶. سپس استاد همائی مینویسند در نتیجه: "از اتحاد جماهیر شوروی عکسی از یک نسخه خطی از دیوان "عثمان مختاری" که تاریخ کتابتش ۱۲۴۲ هجری قمری بود (برابر ۲۷-۱۸۲۶ میلادی) رسید که ناقص بود و از "شهریارنامه" مختاری در این نسخه خبری نبود و از کتابخانه موزه بریتانیا "بریتیش میوزیوم" در ۳۲ صفحه که حاوی ۸۷۱ بیت از "شهریارنامه" با نقاشیهای تازه رسید که از خط و کاغذ و نقاشیهای وی میشود تعیین کرد که مربوط بقرن ۱۲ - ۱۳ هجری قمری است... ۷. که ناچار استاد همائی همین مقدار کم یعنی ۵۴ بیت تقدیمی استاد سعید نفیسی و ۸۷۱ بیت رسیده از کتابخانه موزه بریتانیا را بجای پنجهزار یکصد و هشتاد پنج بیت موجود و بازم بیشتر "شهریارنامه" در دیوان "عثمان مختاری" گنجانده و بازم با تأثر فراوان مینویسند: "لیکن از مثنوی کامل "شهریارنامه" که منظور اصلی ما بود خبری نرسید. حاکی از اینکه نسخه آن کتاب شاید در خود کتابخانه‌های

مسکولنین گراد هم وجود ندارد و نسخه، چایکین هم معلوم نیست کجارجفته است؟! ... ۸" خوشبختانه این نسخه، چایکین از بین نرفته و اکنون در اختیار ما است^۹ همانطوریکه استاد روشن بین فقید فرزانه عصر شادروان سعید نفیسی اظهار فرموده‌اند پروفیسور چایکین در سال ۱۹۲۶ آن دستنویس را (شهریارنامه و برزوانه یکجا در ۱۵۶ ورق) در تهران خریداری نموده‌اند. در صفحه اول و دوم که سفید بوده با خط و امضای خود عیناً " این قیده‌ها را نوشته‌اند که برای روشن شدن مسئله و تائید و تصدیق بیانات استاد سعید نفیسی سند معتبر و ارزنده‌ایست نوشته‌اند که ما عیناً" در اینجا می‌آوریم.

در زیر این قید عبارت زیر را مرقوم داشته‌اند:

" این کتاب مشتمل است بر دو بهره و بهره، اولش قسمتی از منظومه، "شهریارنامه" که تألیفش منسوب است به مختاری شاعر معروف در دربار بقایای غزنویان و قسمت دوم آن (از ورق ۶۰ تا ۱۵۶) قسمتی است از مثنوی که گویا "برزوانه" بوده باشد که از سراینده‌اش آگاهی درستی در دست نیست ولی به قول آنکتیل دوپرون که متاسفانه معلوم نیست از روی چه مأخذی اظهار شده بود مصنفش دارای تخلص عطائی بوده است. چایکین. امضاء".

در صفحه‌ی دوم یعنی روبروی این یادداشت تاریخ و محل خریدن کتاب را چنین مینویسد:

" این نسخه در سال ۱۹۲۶ میلادی در شهر طهران ابتیاع گردید. چایکین امضاء".

در همین صفحه و در زیر این نوشته‌ی چایکین نوشته‌ی با خط و امضای شادروان علامه‌ی شهیر استاد مجتبی مینوی موجود است که، بعقیده، ماقبل از فروخته‌شدن کتاب به چایکین نوشته شده است. اینک آن نوشته:

" گویا کتاب "شهریارنامه" مختاری باشد که برای مسعود شاه گفته و مقصود از مسعود شاه ممکن است مسعود بن ابراهیم غزنوی باشد که از بقایای غزنویان که در ایران سلطنت نداشتند. مجتبی مینوی. امضاء".

در زیر این نوشته نیز با خط نسخ نوشته‌ی دیگری است بدینمضمون:

" مجموعاً " نسخه، حاضر قریب ۱۵ هزار بیت دارد " البته مقصد راقم مقدار ابیات "شهریارنامه" و "برزوانه" یکجا میباشد ولی راقم آن معلوم نیست و خط غیر از خط

چاپکین و مینوی است .

به تحقیق مقدار ابیات نسخه کامل "شهریارنامه" بیش از این رقم موجود یعنی مقدار ۵۱۸۵ بیت میباشد که هم اکنون در اختیار ماست زیرا از آغاز ، اواسط و بخصوص از پایان مثنوی افتادگی کلی دارد ولی با اینوصف مقدار موجود نیز بسیار پراچ و اهمیت میباشد و قسمت اعظم مثنوی را تمثیل مینماید .

ما خرسندیم که استاد جلال‌الدین همائی مدظله‌العالی از دیدن این اثر بیش از همه شادمان خواهند گردید ، زیرا سرانجام آنهمه کوشش ، پی‌جوئی و کاوشهای خستگی - ناپذیر ایشان مثمر ثمر و منتج به نتیجه گردید و مثنوی "شهریار نامه" بویژه نسخه مورد نظر ایشان پیدا شد و بصورت کتاب در آمد . اعتراف میکنم که خواندن مطالبی پر ارج که ایشان در مقدمه قسمتی از "شهریارنامه" داخل "دیوان عثمان مختاری" نگاشته بودند نگارنده را برآن داشت که دنبال پی‌جوئیهای ایشان را گرفته و درصدد تفحص و کاوش "شهریارنامه" برآید که خوشبختانه که پس کاوشهای فراوان و ممتد سرانجام از شهر دوشنبه پایتخت جمهوری تاجیکستان شوروی این گنجینه نایاب و نهفته را بدست بیاورد . در این ناثلیمت از یاری بیدریغ و صمیمانه‌ی دانشمند ارجمند سعدی شناس تاجیک بانو دکتر نظیره قهار او نیز قدردانی و سپاسگزاری صمیمانه مینمائیم .

اینک بنام خدمت به دانش و فرهنگ ایران زمین و خدمت به میهن گرامی و محبوب مثنوی "شهریارنامه" ی حکیم ابو عمر بهاء‌الدین عثمان بن عمر مختاری غزنوی را با اصلاحات ضروری و ایضافات مختصری در ذیل صحایف به چاپ حاضر نموده‌ایم و انشاء‌اله بزودی منتشر خواهد گردید . امیدواریم که مورد توجه و قبول هم میهنان گرامی بخصوص دانشمندان و پژوهندگان محترم گردیده و هم چنین خزینهای دانش و ادب و فرهنگ کهن سال فارسی نیز گوهر گم کرده خود را پایا یافته باشد .

* * *

بعضی خصوصیات نسخه چاپکین

این نسخه عبارت از ۵۸ ورق (۱۱۶ صفحه) میباشد که در هر صفحه آن (در چهار - ستون) ۹۴ - ۹۶ مصرع درج گردیده ، خط آن نستعلیق میباشد که بعضاً " نشانه‌های خط

شکسته نیز در آن بچشم میخورد. مجموع ابیات این نسخه ۵۱۸۵ میباشد رنگ مرکب سیاه و رنگ کاغذ نخودی است. در صفحات ۲۷ و ۲۸ آسیب دیده است. سرلوحه‌ها با مرکب رنگی است در یکی دو صفحه جای خالی برای مینیاتور در نظر گرفته شده ولی تصویر نگردیده و همانطور سفید است.

بنظر ما نسخه از همان آغاز نارسا است. زیرا طبق معمول و رسوم و آداب آثار کلاسیک، اثر میبایست با بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم، حمد و ستایش پروردگار، توحید و نعمت و مقدمه و غیره آغاز میگردد. لیکن در این نسخه بلافاصله اثر با این بیت آغاز گردیده است:

کس از پاسبانان نه آگاه بود جهانجوی خفته بدرگاه بود^۹

بدیهی است که از اول کتاب صفحاتی افتاده است، به تحقیق سرآغاز مطالبی ذکر شده بوده تا سخن بدینجا رسیده که جهانجوی در خرگاه خفته بوده است. بنظر ما هم چنین مقداری جزئی از اواسط و مقدار کلی و چشم‌گیری از اواخر کتاب افتاده است و بدین‌جهت نسخه که هم در اختیار ما است یعنی نسخه "ج" نیز کامل نیست و همه اشعار داستان دلنشین "شهریارنامه" را محتوی نمیشد.

آن ۸۷۱ بیتی که استاد همائی از موزه بریتانیا بدست آورده‌اند بعلاوه چند مصرع دیگر که رویهم ۹۲۵ بیت را تشکیل میدهد که داخل "دیوان مختاری" نموده‌اند و ما آنرا نسخه "ه" مینامیم از اواسط "شهریارنامه" است. یعنی دقیقا "از بیت ۳۲۶۰ نسخه "ج" مطابقت میکند و از اول سرلوحه مربوط ۹ بیت کسر دارد. سرلوحه این حصه چنین است: "رزم زنگی فزوش بالشکر سرخ‌پوش گوید" و با این بیت آغاز میگردد:

کنون از پی‌گنج خود ازدها بیامد دمان چون نهنگ بلا

تا آنجا که میرسد به بیت زیر که آغاز نسخه "ه" محسوب میشود. یعنی بدین بیت:

چه زنگی سرره بدان دیو بست یکی حربه از چوب بودش بدست

و از این پس ابیات هردو نسخه پشت سرهم می‌آیند و مطابقت میکنند تا آنجائی که میرسد با حوالات رفتن زال بنزد سلیمان که این حصه در نسخه "ج" نیست و معلوم میشود که نسخه موزه بریتانیا "ه" اگر نسخه کاملی است در این صورت غنی‌تر از نسخه "ج" میباشد و عبارت دیگر نسخه کاملتر است. لیکن اگر فقط این ۸۷۱ بیت همه

موجودی نسخه "ه" میباشد در اینصورت نسخه "ج" که محتوی ۵۱۸۵ بیت میباشد البته غنی‌تر است و یگانه نسخه معلوم نزدیک بکامل از مثنوی "شهریارنامه" عثمان - مختاری غزنوی میباشد .

هنگامیکه مندرجات نسخ موجود مورد بررسی و پژوهش قرار گرفت تفاوت نسخه‌هایی مشاهده گردید که ما برای ارائه نمونه بمنالی چند بسنده مینماییم :

تفاوت نسخه‌ها

"ج"

"ه"

صفحه	نسخه	صفحه	نسخه
۷۱	چو زنگی سر راه بر دیو بست	۷۹۷	چو زنگی سر راه بسر دیوبست
۷۱	چه آتش کاز باد در جوش شد	۷۹۷	چو آتش که از باد پر جوش شد
۷۱	سواری برون آمد از آن سپاه	۷۹۷	سواری برون آمده از سپاه
۷۱	کشید از کمر بند چوب سترک	۷۹۸	کشید از کمر بند تیر سترک
۷۱	کمند از کمر کرد آن شیر باز	۷۹۸	کمند از میان کرد آن شیر باز
۷۱	سر زنگی زوش آمد ببند	۷۹۸	سر زنگی اندرش آمد بلند
۷۱	بسنگ کران آخت آنگاه دست	۷۹۸	بباید بسنگ آخت آنگاه دست
۷۱	بشد سوی زنگی بمانند دود	۷۹۸	بشد تا بنزدیک زنگی چه دود
۷۱	چه بر بست او را ییل نامدار	۷۹۸	چو او را به بست آن ییل نامدار
۷۱	یکی باره آورد او بر نشست	۷۹۸	یکی باره آورد تیری بشست

از بررسی تفاوت نسخه‌های همین یکی دو صفحه و تامل در مضمون آنها میتوان نتیجه‌گیری نمود که مندرجات نسخه "ج" با اعتبارتر و صحیح بوده بر نسخه "ه" رجحان و مزیت دارد .

از دیگر ویژه‌گیهای نسخه "ج" این است که، حروف: پ، ج، ژ، گ فارسی گاهی همانطوریکه هستند و گاهی نیز بر حسب پیروی از نگارش الفبای عربی به: ب، ج، ز و ک تبدیل میگرددند. مثلا "کلمه" "گوی" (کوی)، "ژوپین" (زوپین)، "چنگ" (جنگ)، "زنگ" (زنگ)، "ارزنگ" (ارزنک)، "دژ" (دز)، "پدید" (بدید)، "اسپ" (گاهی

اسب و گاهی اسب) ، "چین" (چین) ، "چاره" (چاره) ، "بزیره" (بزیره) ، "کوبال" (کوبال) و غیره نوشته میشود. گاهی نیز بدون لزوم با آخر کلمات یا اسامی حرف (ی) میافزاید. از لحاظ املاء نیز تفاوت نسخه‌هایی موجود است. برای نمونه:

نسخه "ه" افسون	نسخه "ج" افسان
که ای	کای
کو	کاو
که از	کاز
خاطر	خواطر
چه شد	چشد
که دیده	کدیده رواز این قبیل

بنظر ما اگر روزی پژوهنده بتواند نسخه کامل موزه بریتانیا یا نسخه کامل دیگری بدست بیاورد، با مقایسه با نسخه چاپکین که اینک از طرف ما تقدیم جامعه علم و ادب میگردد و میتواند متن علمی و تنقیدی داستان زیبای "شهریارنامه" را تهیه نماید.

پادداشتها

- ۲،۱ - دیوان عثمان مختاری. باهتمام جلال‌الدین همائی. تهران ۱۳۴۱ خورشیدی. صفحه ۱۱. ۳ - همان کتاب. صفحه ۸۳۲. ۴ - همان صفحه ۷۴۹-۷۵۰
- ۵ - همان کتاب. صفحه ۷۵۰. چون "برزونامه" و "شهریارنامه" در یک مجلد میباشند اینست که استاد نفیسی همه را "شهریارنامه" تصور فرموده و دهزار بیت تخمین کرده‌اند. "شهریارنامه" ۵۱۸۵ بیت است. ۷ - همان کتاب. صفحه ۷۵۱.
- ۸ - این نسخه دستخطی یعنی "شهریارنامه" و "برزونامه" یکجا در انستیتوی خاورشناسی تاجیکستان شوروی در شهر دوشنبه زیر شماره ۳۵۲ نگهداری میشود.
- ۹ - از این پس نسخه "شهریارنامه" داخل در دیوان عثمان مختاری "راکه استاد جلال‌الدین همائی گردآوری و ترتیب داده‌اند باحترام نام ایشان نسخه "ه" و نسخه که در دست ما است باحترام شادروان پروفیسور چاپکین نسخه "ج" گفتیم.